SPN Samenwerkende POI's Nederland

Handreiking (Digi)Taalhuizen

Inhoud

Waarom deze handreiking **3**

Feiten en cijfers over bibliotheken en (Digi)Taalhuizen **4**

Hoeveel (Digi)Taalhuizen zijn er eigenlijk? **4**

Benaming: Taalhuis, (Digi)Taalhuis of Ontwikkelplein? **5**

Aanbod: wat doen (Digi)Taalhuizen tegenwoordig? **6**

Advies aan POI's en bibliotheken **7**

De rol van de bibliotheek binnen het (Digi)Taalhuis 8

Het voeren van gesprekken met gemeenten 11

Het bereiken van de NT1-doelgroep 14

Duidelijkheid over de ondersteuning van de POI 17

Inzicht in het aanbod voor deskundigheidsbevordering 20

Het monitoren van doelstellingen 23

Colofon **26**

Bijlage: Aan de slag met de praatplaten **28**

Waarom deze handreiking

Werk je als POI-adviseur of bibliotheekmedewerker aan een (Digi)Taalhuis*? Dan herken je dit vast: geen (Digi)Taalhuis is hetzelfde. De ene bibliotheek trekt intensief op met tien lokale partners, de andere staat er grotendeels alleen voor. Dat is logisch: elk (Digi)Taalhuis is anders georganiseerd. Tegelijkertijd maakt dit het lastig om een heldere rol te pakken. En dat raakt niet alleen bibliotheken en POI's: het bepaalt uiteindelijk ook hoe goed mensen geholpen worden die hun basisvaardigheden willen ontwikkelen. Daarom onderzochten we:

Welke ondersteuningsbehoeften hebben bibliotheken richting POI-adviseurs rondom (Digi)Taalhuizen?

Op basis van een landelijke enquête en verdiepende interviews met bibliotheekprofessionals geven we in deze handreiking zes concrete adviezen waarmee je als POI-adviseur bibliotheken gerichter kunt ondersteunen. Werk je zelf bij een bibliotheek? Dan vind je hier ook inspiratie en handvatten om je eigen rol in het (Digi)Taalhuis scherper te krijgen.

Over het onderzoek

De landelijke enquête is ingevuld door 71 mensen, waaronder coördinatoren, medewerkers, projectleiders en managers van (Digi)Taalhuizen bij bibliotheken. Alle provincies zijn hierin vertegenwoordigd. Met 13 betrokkenen van (Digi)Taalhuizen hebben we vervolgens een verdiepend interview gehouden. Dit waren veelal coördinatoren, specialisten en managers. In de planning van de interviews is rekening gehouden met geografische spreiding.

** Een (Digi)Taalhuis is een samenwerking van lokale organisaties die, in opdracht van en samen met de gemeente, mensen helpen bij het verbeteren van hun basisvaardigheden, zoals taal, gecijferdheid en digitale vaardigheden. Minstens één van de partners biedt activiteiten aan op dit gebied. Dit aanbod kan informeel, non-formeel of formeel zijn en komt van publieke of private organisaties. Een (Digi)Taalhuis is vaak ook een fysieke plek waar mensen naartoe kunnen voor hulp of advies.*

Feiten en cijfers over bibliotheken en (Digi)Taalhuizen

Hoeveel (Digi)Taalhuizen zijn er eigenlijk?

Omdat er zoveel verschillende partijen betrokken zijn bij (Digi)Taalhuizen, er verschillende namen bestaan voor (Digi)Taalhuizen en (Digi)Taalhuizen op verschillende manieren georganiseerd en ingevuld kunnen worden, is het lastig om precieze aantallen te noemen.

Wat we weten:

2012 tot 2017

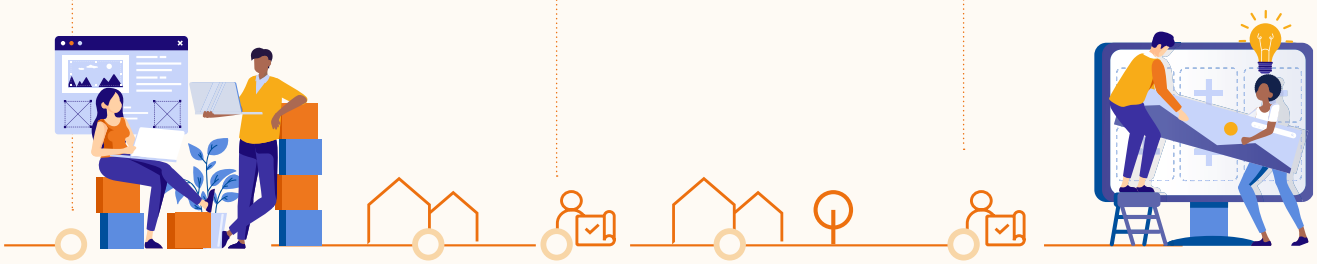
De meeste (Digi)Taalhuizen werden opgericht [Bron 1].

2023

117 (Digi)Taalhuizen zijn gecertificeerd [Bron 2].

2025

138 (Digi)Taalhuizen zijn gecertificeerd [Bron 2].

2022

- 96% van de bibliotheekorganisaties had minimaal één (Digi)Taalhuis in haar werkgebied [Bron 1].
- In 84% van alle (Digi)Taalhuizen had de bibliotheek een coördinerende rol [Bron 1].
- 30 gecertificeerde (Digi)Taalhuizen [Bron 1].

2024

- 722 fysieke oefenplekken in Nederland, waarvan 75% in een bibliotheeklocatie [Bron 3].
- 98% van alle organisaties hadden minstens één oefenplek in een bibliotheeklocatie [Bron 3].
- In 81% van de (Digi)Taalhuizen had de bibliotheek een coördinerende rol [Bron 3].

Benaming: Taalhuis, (Digi)Taalhuis of Ontwikkelplein?

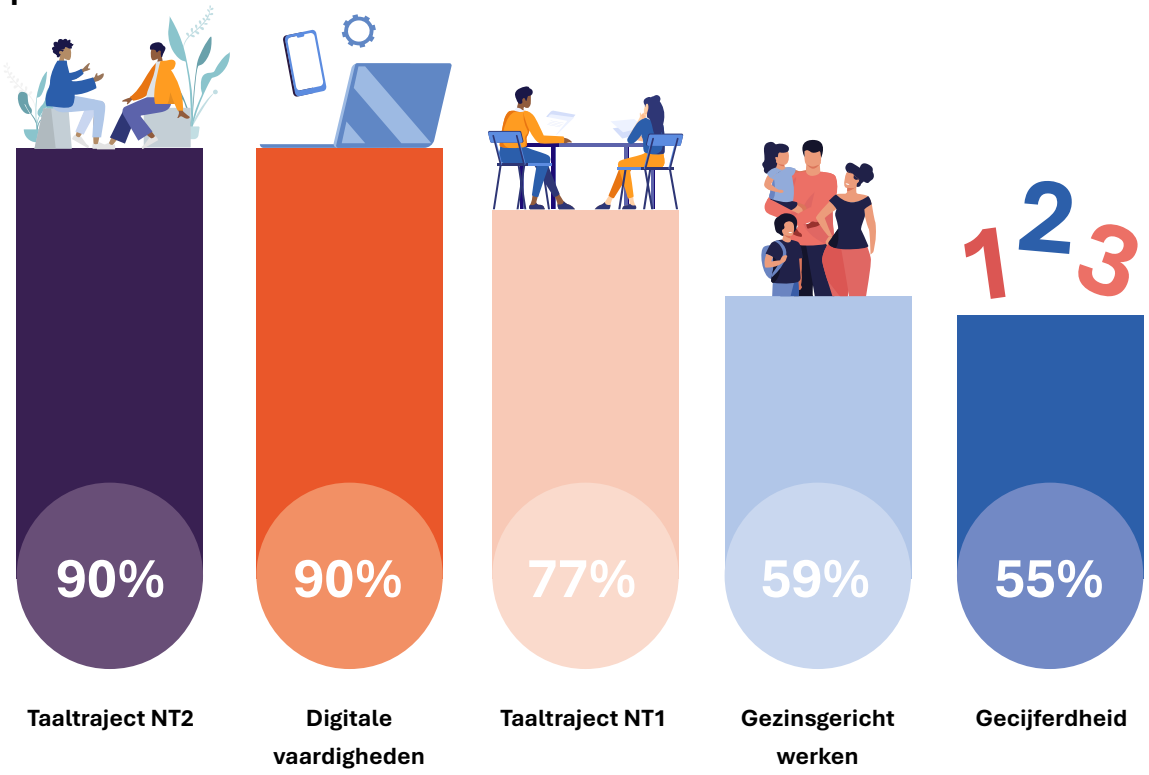
Bibliotheken gebruiken verschillende namen voor het (Digi)Taalhuis. Sommige bibliotheken houden bewust de naam ‘Taalhuis’ aan vanwege de landelijke bekendheid ervan. Andere bibliotheken kiezen voor de naam (Digi)Taalhuis, omdat er naast taal ook aandacht wordt besteed aan digitale vaardigheden. Voor meerdere bibliotheken is deze naam echter niet volledig dekkend, omdat er binnen het (Digi)Taalhuis bijvoorbeeld ook aan gecijferdheid of gezondheidsvaardigheden wordt gewerkt. Het blijkt lastig om een passend alternatief te vinden. De keuze voor de naam kan ook samenhangen met de verschillende financieringsstromen, waardoor het taalaanbod van het digitale aanbod wordt gescheiden. Daarnaast wordt er soms een andere term gebruikt richting collega’s en partners en richting bezoekers, en is de naam (Digi)Taalhuis soms meer voor intern gebruik. Andere namen die worden gebruikt zijn bijvoorbeeld ‘NL Plein’ of ‘Taalpunt’. Ook zien we een beweging waarbij een (Digi)Taalhuis, geïntegreerd met het IDO, zich doorontwikkelt onder de naam ‘Ontwikkelplein’ [Bron 4].

Aanbod: wat doen (Digi)Taalhuizen tegenwoordig?

Vrijwel alle (Digi)Taalhuizen die deelnamen aan het onderzoek gaven aan dat ze aanbod hebben voor taaltrajecten NT2 en digitale vaardigheden. Ongeveer drie kwart biedt daarnaast taaltrajecten NT1 aan. Aanbod hebben is niet hetzelfde als de NT1-doelgroep bereiken, en dat laatste lukt landelijk nog beperkt. Ook heeft meer dan de helft van de (Digi)Taalhuizen aanbod op het gebied van gecijferdheid en gezinsgericht werken. Voor gecijferdheid blijkt dit soms passief aanbod te zijn: de bibliotheek kan mensen ondersteunen maar organiseert geen structurele activiteiten die met gecijferdheid te maken hebben. Daar zit ruimte om te groeien. Overig aanbod bestaat uit ondersteuning bij inburgering, gezondheidsvaardigheden, financiële vaardigheden en werknemersvaardigheden. Tot slot wordt aanbod soms gecombineerd om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de leerwens van deelnemers.

Top 5 aanbod

Bovenstaande cijfers komen redelijk overeen met wat we weten uit bestaande onderzoeken, zoals de cijfers uit het dashboard Dienstverlening voor Volwassenen en De stand van zaken rondom gecijferdheid in Nederlandse bibliotheken [Bron 5].

Opvallend is dat vrijwel geen enkel bevraagd (Digi)Taalhuis alleen is gericht op taal.
Dit illustreert de ontwikkeling van (Digi)Taalhuisaanpak naar brede basisvaardighedenaanpak, zoals beschreven staat in de netwerkagenda [Bron 6] en de integrale aanpak basisvaardigheden van Cubiss [Bron 7]. Sommige bibliotheken geven aan dat ze een deel van bovenstaand aanbod niet vanuit het (Digi)Taalhuis organiseren maar wél vanuit een andere tak van de bibliotheek.
Dit heeft veelal te maken met financieringsstromen.

Advies aan POI’s en bibliotheken

Uit de enquête en verdiepende interviews zijn zes terugkerende thema’s gedestilleerd waarvan bibliotheken aangeven een ondersteuningsbehoefte te hebben richting de POI’s. Het gaat om ondersteuningsbehoefte met betrekking tot:

- De rol van de Bibliotheek binnen het (Digi)Taalhuis.
- Het voeren van gesprekken met gemeenten.
- Het bereiken van de NT1-doelgroep.
- Duidelijkheid over de ondersteuning van de POI.
- Inzicht in het aanbod voor deskundigheidsbevordering.
- Het monitoren van doelstellingen.

Hieronder gaan we voor elk thema in op de aanleiding en context, het kernvraagstuk dat daaruit volgt, verdiepende inzichten uit de praktijk, de gewenste situatie en een handelingsperspectief voor POI’s* en bibliotheken.

**Elke POI heeft een eigen provinciale opdracht, waardoor de mogelijkheden op het gebied van ondersteuning aan (Digi)Taalhuizen binnen bibliotheken per provincie kunnen verschillen. Zo houden sommige POI’s zich bijvoorbeeld met name bezig met kennisdeling en deskundigheidsbevordering, terwijl andere POI’s actief bijdragen aan het ontwikkelen van materialen. In deze handreiking houden we rekening met het verschil in mogelijkheden en capaciteit van POI’s. We geven daarom verschillende adviezen die POI-adviseurs een stap verder helpen in de ondersteuning van de (Digi)Taalhuizen in hun werkgebied.*

De rol van de bibliotheek binnen het (Digi)Taalhuis

Aanleiding en context

Het (Digi)Taalhuis is niet alleen de verantwoordelijkheid van de bibliotheek, maar een samenwerkingsverband van verschillende partijen die allemaal werken aan dezelfde maatschappelijke opgave: bijdragen aan de ontwikkeling van de basisvaardigheden van volwassenen. Deze partijen zijn zowel lokaal (o.m. de bibliotheek, gemeente en welzijnsorganisaties), regionaal (o.m. ROC's, arbeidsmarktregio's en regionale adviseurs van Stichting Lezen en Schrijven), provinciaal (o.m. POI's) als landelijk (o.m. KB Nationale Bibliotheek, SPN, VOB, CBCT, Stichting Lezen en Schrijven, Expertisepunt Basisvaardigheden, VNG, Divosa en SWN).

In de praktijk wordt door partners van het (Digi)Taalhuis voor aansturing, visie en uitvoering vaak gekeken naar de (Digi)Taalhuiscoördinator die (vaak) in dienst is van de bibliotheek.

Een voorbeeld hiervan is de taak om de NT1-doelgroep te bereiken. In sommige gevallen wordt dit gezien als de rol van de (Digi)Taalhuiscoördinator van de bibliotheek. De bibliotheek of het (Digi)Taalhuis is echter voor een groot deel afhankelijk van doorverwijzing vanuit vindplaatsen of toeleiders. Denk hierbij bijvoorbeeld aan gemeenten, het UWV, woningcorporaties, huisartsen of schuldhulpverleners. Er worden workshops Herkennen en Bespreekbaar maken van beperkte basisvaardigheden verzorgd voor deze organisaties. Toch blijkt het daadwerkelijk herkennen en het op basis hiervan doorverwijzen in de dagelijkse praktijk vaak lastig. Met de vele wisselingen van personen en drukke agenda's is het dan ook belangrijk dat het herkennen en bespreekbaar maken van beperkte basisvaardigheden standaard onderdeel wordt van de werkprocessen. Denk hierbij aan standaard intakeformulieren en werkoverleggen. Pas dan wordt het standaard onderdeel van de dagelijkse praktijk en kan de doorverwijzing op een goede, structurele manier gaan lopen.

Kernvraagstuk

Er is onduidelijkheid over rollen, taken en verantwoordelijkheden binnen het (Digi)Taalhuis samenwerkingsverband.

Verdiepende inzichten vanuit de praktijk

Alle rollen die binnen de netwerkagenda worden benoemd — plek (ook wel facilitator genoemd), verbinder, ontwikkelaar, wegwijzer en expert — zijn van toepassing op de rol die de bibliotheek oppakt binnen het (Digi)Taalhuis. Er zijn een paar rollen die vaker benoemd worden dan anderen, namelijk: verbinder, expert en wegwijzer. De rol ontwikkelaar komt het minst vaak naar voren.
Er worden ook nog een paar aanvullende rollen benoemd: aanjager, initiatiefnemer en coördinator.

Waar rollen expliciet zijn vastgelegd en er een functionerende regiegroep is, werkt de samenwerking. De volgorde die hierbij het beste gehanteerd kan worden is: eerst formaliseren, vervolgens vanuit samenwerking vertrouwen opbouwen wat uiteindelijk leidt tot informele, structurele samenwerking. De intrinsieke motivatie van de verschillende deelnemers aan het samenwerkingsverband is hierbij ook van groot belang.

Wij zijn ‘de winkel’ en zijn open, andere partijen zorgen voor toeleiding. Toch worden wij aangekeken als bibliotheek op het bereik van de NT1-doelgroep.

Het zou ook wel eens fijn zijn als iemand anders de rol van host oppakt en de locatie regelt. Partners moeten intrinsiek gemotiveerd zijn om aan te sluiten bij het netwerk. Als een organisatie het te druk heeft, heeft het geen zin om strikte afspraken op papier te zetten en er vervolgens aan te moeten trekken.

Voorheen was de bibliotheek de aanjager. Ze waren verantwoordelijk voor het plannen van de overleggen, maken van agenda’s, het aanzetten tot actie etc. De bibliotheek was de spin in het web. De bibliotheek heeft op een gegeven moment de wens uitgesproken om de verantwoordelijkheid meer te verdelen over alle partijen, omdat er erg geleund werd op de bibliotheek. Vanaf dat moment werd het voorzitterschap gerouleerd. […] Gedeelde verantwoordelijkheid, en dat die echt gevoeld wordt bij de partners. Het heet niet voor niets een netwerk.

Gewenste situatie

Het succes van het (Digi)Taalhuis is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het gehele samenwerkingsverband. Er wordt gewerkt aan een gezamenlijke ambitie en iedere organisatie binnen het samenwerkingsverband heeft een bepaalde rol, taak en verantwoordelijkheid. Het is belangrijk dat hier goede afspraken over worden gemaakt, zodat alle partijen weten wat er van hen verwacht wordt. Deze afspraken moeten worden vastgelegd, iedereen moet zich hieraan committeren en er moet op worden gestuurd, geëvalueerd en, waar nodig, bijgestuurd.

Wat kun je doen?

Als POI

- Ben je op de hoogte van de verschillende rollen die de bibliotheek kan vervullen.
- Kijk je samen met de bibliotheek naar de invulling van (mogelijke) rollen.
- Ga je met bibliotheken in gesprek over welke rollen het beste passen bij hun opdracht, gemeentelijke opgaven en meerjarenplannen. Hierbij is ook aandacht voor belemmeringen en kansen.
- Breng je bibliotheken die tegen soortgelijke vraagstukken aanlopen bij elkaar, zodat zij ervaringen uit kunnen wisselen.
- Verzorg je de training samenwerken in een netwerk.

Als bibliotheek

- Bepaal je zelf vanuit gezamenlijke strategische overwegingen welke rol(len) je vervult binnen het (Digi)Taalhuis.
- Breng je helder in kaart welke taken en verantwoordelijkheden hierbij horen.
- Ga je in gesprek met samenwerkingspartners binnen het (Digi)Taalhuis over ieders rollen, taken en verantwoordelijkheden.
- Leg je afspraken vast zodat hier continu op kan worden geëvalueerd en (bij)gestuurd.

→ Bijlage 1: Het (Digi)Taalhuis als samenwerkingsverband

→ Bijlage 2: De rollen van de Bibliotheek in het (Digi)Taalhuis

Het voeren van gesprekken met gemeenten

Aanleiding en context

De bibliotheekvoorziening is de afgelopen jaren op veel plekken onder druk komen te staan. Veel wijken en dorpen hebben hierdoor geen bibliotheek meer of alleen een afhaalpunt voor boeken. Het kabinet wil dat elke gemeente weer een volwaardige bibliotheek heeft. Gemeenten krijgen daarvoor extra geld en vanaf dit jaar ook een wettelijke taak (zorgplicht) om te zorgen voor een volwaardige bibliotheekvoorziening met vijf maatschappelijke functies [Bron 8]. Eén van die maatschappelijke functies is het bieden van mogelijkheden voor ontwikkeling en educatie. Bijvoorbeeld door het organiseren van cursussen basisvaardigheden voor volwassenen.

Met de komst van de nieuwe WSOB en de zorgplicht is dit hét moment om als bibliotheek duidelijk richting je gemeente te laten zien wat je de komende jaren neer wilt zetten op het gebied van basisvaardigheden en wat je hiervoor nodig hebt. Niet alleen op het gebied van financiering, maar bijvoorbeeld ook als het gaat om betrokkenheid vanuit de gemeente en het opbouwen van een echt partnerschap. Het doel is ervoor te zorgen dat het thema basisvaardigheden goed wordt ingebed in de op te stellen meerjarenplannen gekoppeld aan de zorgplicht. Mét structurele financiering. De Bibliotheek is een structurele basisvoorziening en de samenwerking met partners binnen het (Digi)Taalhuis is hier een integraal, onlosmakelijk onderdeel van (of de bibliotheek nu coördinator is of niet).

Kernvraagstuk

De opdracht vanuit de gemeente voor de bibliotheek in het (Digi)Taalhuis is niet altijd duidelijk en bibliotheken zien de regierol van de gemeente verschillend ingevuld.

Verdiepende inzichten uit de praktijk

Het goede gesprek met de gemeente is ook van essentieel belang als het gaat om de regierol van de gemeente binnen de (Digi)Taalhuis samenwerking. Zeker als je als bibliotheek graag zou zien dat de gemeente zich deze rol meer zou toe-eigenen en een proactievere houding zou aannemen binnen de samenwerking.

De gemeente zou een duidelijk plan moeten hebben (o.a. op basis van de certificering) en zou hier actief regie op moeten voeren. Op dit moment komt het taalnetwerk te weinig bij elkaar en wordt er vooral gereageerd en niet actief geacteerd op basis van een duidelijk (stappen)plan.

De taak van de gemeente zou moeten zijn om de taken en verantwoordelijkheden van alle partners in het netwerk te formaliseren. De gemeente is net als de bibliotheekorganisatie en alle partners zoekend naar haar verantwoordelijkheden. Maar de gemeente kan partners verplichten om bijvoorbeeld door te verwijzen. Wij worden nu als Taalhuis loketje te veel zelf aangekeken op het bereik.

De gemeente zou een goed beleidsplan moeten opstellen en samen met het (Digi)-Taalhuis een actieve rol in het netwerk moeten spelen. De bibliotheek kan dit niet alleen, omdat de partners afhankelijk zijn van gemeentelijke subsidie en dus in dat opzicht zaken eerder aannemen van de gemeente.*

**Dit is het beeld van bibliotheken; gemeenten zelf zijn niet bevraagd.*

Gewenste situatie

De rol van de bibliotheek binnen het (Digi)Taalhuis en haar mandaat zijn voor alle partners duidelijk. Zij weet waar haar verantwoordelijkheden, en die van haar samenwerkingspartners, beginnen en eindigen. Verder beschikt zij over de inhoudelijke expertise en benodigde vaardigheden om het goede gesprek hierover met de gemeente en andere betrokken organisaties te kunnen voeren.

De gemeente neemt haar verantwoordelijkheid binnen het (Digi)Taalhuis samenwerkingsverband en spreekt partners in het taalnetwerk aan op hun rollen, taken en verantwoordelijkheden. Ook helpt zij met het activeren van partners.

Wat kun je doen?

Als POI

- Informeer je bibliotheken over de invloed die zij hebben in het verkrijgen van een duidelijke opdracht.
- Draag je bij aan een heldere rol- en taakverheldering binnen het (Digi)-Taalhuis. Hierbij is ook aandacht voor belemmeringen en kansen.
- Zorg je voor een overzicht van argumenten en relevante cijfers ten behoeve van het gesprek met de gemeente (of denkt hierin mee). Ter inspiratie: Van kosten naar kracht: het relevantiekader in de praktijk [Bron 9].
- Adviseer je (Digi)Taalhuiscoördinatoren over opdrachtvorming en inzicht in gemaakte afspraken.
- Breng je bibliotheken die tegen soortgelijke vraagstukken aanlopen bij elkaar, zodat zij ervaringen uit kunnen wisselen.
- Ondersteun je bij het inschatten of iemand bijscholing/training nodig heeft.
- Verzorg je een training rond het voeren van gesprekken met gemeenten.

Als bibliotheek

- Ben je structureel in gesprek met je gemeente(n).
- Ben je op de hoogte van de gemeentelijke opgaven in jouw werkgebied en heb je een helder beeld van de rol van de bibliotheek met betrekking tot deze opgaven.
- Ben je op de hoogte van de nieuwe WSOB en de zorgplicht en wat deze betekenen voor jouw bibliotheek.
- Zorg je voor een helder verhaal over het (Digi)Taalhuis dat aansluit op bovenstaande punten en draag je dit proactief uit.

Het bereiken van de NT1-doelgroep

Aanleiding en context

De meeste (Digi)Taalhuizen hebben taalaanbod voor de NT2-doelgroep en vaak ook voor de NT1-doelgroep. Voor die laatste groep is er weliswaar aanbod, maar het lukt niet altijd om hen te bereiken. In 2023 had 8% van de cursisten in de volwasseneneducatie Nederlands als moedertaal [Bron 10]. Ook wordt de vraag vanuit de gemeente rond dit vraagstuk steeds specifieker. Het bereiken van deze doelgroep hangt deels af van de kracht van het lokale netwerk. De Bibliotheek wordt vaak gezien als de partij die de NT1-doelgroep hoort te bereiken, terwijl samenwerkingspartners hier juist een grote rol in kunnen spelen.

Bibliotheken geven aan behoefte te hebben aan meer kennisdeling, deskundigheidsbevordering en ondersteuning bij complexe vraagstukken, zoals doelgroepbereik. Zo is er expliciet behoefte aan meer kennis en training rondom het bereiken en begeleiden van de NT1-doelgroep.

Kernvraagstuk

De bibliotheek heeft moeite met het bereiken van de NT1-doelgroep en het vormgeven van de samenwerking met partners rondom dit vraagstuk.

Verdiepende inzichten uit de praktijk

De interviews laten zien dat het bereiken van de NT1-doelgroep vaak afhankelijk is van de kracht van het lokale netwerk en de wijze waarop samenwerking is georganiseerd. Bibliotheken vervullen hierin vaak een centrale rol en willen die ook nadrukkelijk innemen: “Wij zijn de spil van het netwerk of dat wensen we te zijn.” Wel blijkt dat deze positie vooral effectief is wanneer er sprake is van een duidelijke rolverdeling en actieve betrokkenheid van partners, met name gemeenten. Waar die regierol ontbreekt, komt de samenwerking moeilijker op gang.

POI’s worden door bibliotheken gewaardeerd als sparringpartner rondom netwerkontwikkeling. Tegelijkertijd ligt er een kans om deze rol verder te versterken door meer praktijkgerichte en toepasbare ondersteuning te bieden, bijvoorbeeld op het gebied van NT1-bereik en samenwerking met gemeenten.

> *Het gros van onze activiteiten wordt ‘opgeslokt’ door NT2. Die willen we graag helpen, maar we zijn er ook voor NT1.*

> *De prioriteit voor ons in de invulling van de opdracht van het (Digi)Taalhuis blijft het bereiken van NT1.*

Gewenste situatie

De NT1-doelgroep wordt beter bereikt, onder meer door betere samenwerking met partners en taalambassadeurs, en daarmee wordt een grote groep mensen in het Nederlands vaardiger en zelfstandiger. Taalambassadeurs maken beperkte basisvaardigheden bespreekbaar in hun eigen omgeving en kunnen helpen om mensen te bereiken die we via de gebruikelijke kanalen niet vinden, zoals NT1’ers.

Wat kun je doen?

Als POI

- Maak je actief gebruik van beschikbare kennis, goede voorbeelden en methodieken van de POI, landelijke partners en andere bibliotheken om de NT1-doelgroep lokaal beter te bereiken.
- Deel je goede voorbeelden (landelijk, provinciaal, regionaal) rond het bereiken van de NT1-doelgroep ter inspiratie voor andere bibliotheken.
- Organiseer je online of fysieke (netwerk) bijeenkomsten en trainingen over het bereiken van de NT1-doelgroep.
- Ben je aanjager van nieuwe initiatieven rondom een beter bereik van de NT1-doelgroep, zoals een project in samenwerking met werkgevers of rondom thema's als gezondheid en gezinsgericht werken.

Als bibliotheek

- Maak je actief gebruik van beschikbare kennis, goede voorbeelden en methodieken van de POI, landelijke partners en andere bibliotheken om de NT1-doelgroep lokaal beter te bereiken.
- Bouw en onderhoud je lokale samenwerkingen met partners die beperkte basisvaardigheden kunnen signaleren en inwoners kunnen toeleiden naar jouw aanbod, zoals werkgevers, zorg- en welzijnsorganisaties, gemeenten, scholen, kinderopvang en maatschappelijke organisaties.
- Neem je deel aan kennisdelings- en netwerkbijeenkomsten en wissel je ervaringen, resultaten en geleerde lessen uit met andere bibliotheken.
- Zet je waar mogelijk gerichte activiteiten en campagnes in rondom thema's als werk, gezondheid, geldzaken, digitalisering en gezin om de NT1-doelgroep te bereiken en te activeren. Je maakt hierbij waar mogelijk gebruik van bewezen effectieve interventies voor het bereiken van de NT1-doelgroep, zoals bijvoorbeeld De Rekentrein.

Duidelijkheid over de ondersteuning van de POI

Aanleiding en context

De (Digi)Taalhuizen binnen bibliotheken krijgen met name ondersteuning vanuit de POI op het gebied van deskundigheidsbevordering, advies en begeleiding. Zij spreken de wens uit dat de POI idealiter zorgt voor kennisdeling, inspiratie en verbinding (zowel regionaal, provinciaal als landelijk). Het is belangrijk dat de POI landelijke ontwikkelingen signaleert en bibliotheken helpt om het veld sterker te positioneren richting gemeenten en beleid. Ook wordt benoemd dat de POI goed moet aansluiten bij lokale vragen. Sommige medewerkers verwachten een meer proactieve houding van de POI, terwijl anderen juist tevreden zijn met een ondersteunende rol.

> *Breng ons samen, signaleer en stimuleer.*

De meeste bibliotheekorganisaties geven aan dat ze voldoende informatie hebben om hun rol in het (Digi)Taalhuis in te vullen. Informatie die nog ontbreekt voor sommige bibliotheekorganisaties gaat over:

- Keuzes maken binnen de (Digi)Taalhuis-collectie.
- Een duidelijke visie voor het (Digi)Taalhuis.
- Een vertaling van een visie naar de praktijk.
- Een landelijk, toegankelijk registratiesysteem.
- De rolverdeling tussen de bibliotheek en het ROC.
- De ondersteuning van (Digi)Taalhuiscoördinatoren.
- Advies voor de doorontwikkeling en borging van het (Digi)Taalhuis.

Sommige bibliotheken weten niet goed bij wie ze waarvoor terechtkunnen: bij de POI, bij Stichting Lezen en Schrijven of bij het Expertisepunt Basisvaardigheden. De drie vullen elkaar aan. Stichting Lezen en Schrijven en het Expertisepunt Basisvaardigheden brengen de inhoudelijke kennis over basisvaardigheden en taalhuizen. De POI kent de bibliotheek en het provinciale netwerk, en zorgt onder andere voor kennisdeling en uitwisseling.

Kernvraagstuk

Het aanbod van POI's als het gaat om (Digi)Taalhuizen is onvoldoende zichtbaar en duidelijk voor bibliotheekorganisaties.

Verdiepende inzichten vanuit de praktijk

Bibliotheekprofessionals binnen (Digi)Taalhuizen verlangen naar een overzicht waarin helder beschreven staat wat de POI kan bieden. Hoe concreter hoe beter.

> *Meer zichtbaarheid. Bijvoorbeeld voorbeelden delen van andere bibliotheken. Het aanbieden van 'advies' is heel breed. Concreter aanbod zou helpen, zoals: 'gaat je rol in het taalnetwerk veranderen? Wij kunnen je helpen bij het contact met de gemeente'.*

> *Wat ik wel eens heb gemist vanuit de ondersteuning richting mij als taalhuiscoördinator; er is weinig landelijk aanbod voor taalhuizen in de breedte. Er zijn veel initiatieven die de POI onderneemt op digitaal burgerschap en digitale inclusie maar minder op Taalhuizen. Landelijke taalhuisdagen of competentiedeling was er niet.*

Gewenste situatie

Het ondersteuningsaanbod vanuit de POI rondom (Digi)Taalhuizen is dankzij goede communicatie bekend, duidelijk en vindbaar voor bibliotheekorganisaties. Bibliotheek-professionals binnen (Digi)Taalhuizen weten waarvoor ze bij de POI terecht kunnen en waarvoor ze bij andere partijen kunnen aankloppen, zoals Stichting Lezen en Schrijven en het Expertisepunt Basisvaardigheden. De POI en deze partijen kennen elkaars aanbod, verwijzen naar elkaar en stemmen waar nodig af, zodat bibliotheken één samenhangend geheel ervaren en niet drie losse loketten.

Wat kun je doen?

Als POI

- Weet je vanuit de eigen organisatie, strategie, visie, personele inzet en jaarplannen welke ondersteuning je provinciaal kunt bieden en voor wie (het hele (Digi)Taalhuis of alleen de bibliotheek).
- Weet je hoe jouw ondersteuningsaanbod zich verhoudt tot dat van andere regionale, provinciale en landelijke partijen, zoals Stichting Lezen en Schrijven en het Expertisepunt Basisvaardigheden.
- Verwijs je bibliotheken door naar het aanbod van die partijen als dat beter aansluit bij hun vraag, en stem je af waar jullie hetzelfde publiek bereiken.
- Draag je zorg voor communicatie en bekendheid van het concrete ondersteuningsaanbod in je werkgebied.
- Werk je nauw samen met collega's die gespecialiseerd zijn in communicatievraagstukken.
- Investeer je in de relatie met contactpersonen van (Digi)Taalhuizen in jouw werkgebied, zodat zij jou beter weten te vinden.

Als bibliotheek

- Weet je welke POI-adviseur jouw eerste aanspreekpunt is voor vragen rondom het (Digi)Taalhuis.
- Weet je waarvoor je bij de POI terechtkunt en waarvoor bij Stichting Lezen en Schrijven of het Expertisepunt Basisvaardigheden, en klop aan waar je vraag het best past.
- Maak je actief gebruik van de beschikbare kennis op de website van jouw POI en van de partijen hierboven.
- Geef je aan de POI door waar je tegenaan loopt, zodat het aanbod beter op de praktijk aansluit.

Inzicht in het aanbod voor deskundigheidsbevordering

Aanleiding en context

Bibliotheken en (Digi)Taalhuizen organiseren zowel voor vrijwilligers als medewerkers diverse vormen van deskundigheidsbevordering. Vrijwilligers volgen een (basis)training bij aanvang en nemen deel aan vervolgtrainingen, workshops, intervisie en online modules, vaak in combinatie met meelopen bij activiteiten.

Medewerkers volgen trainingen op maat, bijvoorbeeld via landelijke of regionale bijeenkomsten, e-learnings of intervisie. On-the-job leren en kennisdeling binnen teams zijn een belangrijk onderdeel van de praktijk. Scholing wordt vaak georganiseerd door de POI in samenwerking met partners als ROC, Stichting Lezen en Schrijven en Het Begint met Taal. De frequentie en inhoud variëren per organisatie, afhankelijk van de ervaring en behoefte van vrijwilligers en medewerkers. Er worden veel verschillende bronnen gebruikt, vaak 3 of meer (POI, landelijke organisaties, partners). Bovendien geeft meer dan de helft van de respondenten aan dat binnen de organisatie zelf aanbod wordt ontwikkeld.

Een van de terugkerende bevindingen uit de interviews is dat het aanbod aan deskundigheidsbevordering versnipperd is en dat er geen centraal overzicht bestaat. Dit geldt zowel voor het aanbod voor (Digi)Taalhuismedewerkers als voor vrijwilligers. Dit maakt het lastig voor coördinatoren en vrijwilligers om te weten wat er beschikbaar is en wat passend is. Daarnaast is het voor veel (Digi)Taalhuizen lastig om vrijwilligers te motiveren om deel te nemen aan het trainingsaanbod óf om aan het geleerde vast te houden.

Kernvraagstuk

Het aanbod op het gebied van deskundigheidsbevordering voor medewerkers en vrijwilligers binnen een (Digi)Taalhuis is onoverzichtelijk en bibliotheken vinden het lastig om vrijwilligers te motiveren deel te nemen aan deskundigheidsbevordering.

Verdiepende inzichten uit de praktijk

Het merendeel van de respondenten is tevreden over de ondersteuning van de POI op het gebied van deskundigheidsbevordering. Wel is er behoefte aan een overzicht van kwalitatief goede trainingen voor medewerkers en vrijwilligers, het liefst in een doorlopende leerlijn. Daarnaast is er behoefte aan meer trainingsaanbod rondom gecijferdheid, NT1-doelgroep en de wisselwerking tussen verschillende basisvaardigheden. Daarnaast blijkt dat er in de praktijk veel aanbod en initiatieven zijn, maar dat samenhang en overzicht vaak ontbreken. Dit leidt tot versnippering en dubbel werk. Tegelijkertijd is er behoefte aan gedeelde kennis en materialen: “Het zou mooi zijn als er een landelijk platform is waar kwalitatieve materialen worden gemaakt, verzameld en gedeeld.”

De rol van vrijwilligers is cruciaal binnen (Digi)Taalhuizen, maar vraagt om goede begeleiding en duidelijke kaders. Dit benadrukt het belang van deskundigheidsbevordering en heldere rolafbakening tussen vrijwilligers en medewerkers.

> *De trainingen voor de vrijwilligers zijn heel afhankelijk van de (Digi)Taalhuiscoördinator; er zijn geen standaarden of een visie op wat de vrijwilligers moeten hebben.*

> *Er is niet erg sprake van een doorlopende leerlijn voor de deskundigheidsbevordering en er mist een basis op het gebied van basisvaardigheden.*

Gewenste situatie

Alle trainingen en materialen ten behoeve van de deskundigheids-bevordering van medewerkers en vrijwilligers binnen het (Digi) Taalhuis zijn centraal te vinden in één overzicht, bij voorkeur voortbouwend op bestaande kennisbanken, zoals die van het Expertisepunt Basisvaardigheden. POI-adviseurs kunnen bibliotheekcoördinatoren goed adviseren over passend aanbod voor deskundigheidsbevordering.

Wat kun je doen?

Als POI

- Help je met het vinden van aanbod gericht op deskundigheidsbevordering voor bibliotheken met een (Digi)Taalhuis.
- Communiceer je het aanbod op het gebied van deskundigheidsbevordering van je eigen POI op een duidelijke manier met bibliotheken en andere POI's.
- Stimuleer je het gebruik van bestaand aanbod (zoals van het Expertisepunt Basisvaardigheden) en bevorder je het delen van aanbod en materialen tussen bibliotheken.
- Organiseer je online of fysieke regionale of provinciale (netwerk)bijeenkomsten/ trainingen rondom specifieke kennis of deskundigheid binnen (Digi)Taalhuizen.
- Ontwikkel je alleen nieuw aanbod als dat er nog niet is, en stem af met Stichting Lezen en Schrijven en het Expertisepunt Basisvaardigheden.
- Ontwikkel je leertrajecten of ontwikkelpaden voor vrijwilligers en medewerkers binnen het (Digi)Taalhuis op basis van bestaand aanbod.

Als bibliotheek

- Zorg je ervoor dat medewerkers en vrijwilligers beschikken over actuele kennis en vaardigheden en stimuleer je deelname aan trainingen, leertrajecten en kennisnetwerken.
- Deel je ervaringen, good practices en ontwikkeld aanbod/ontwikkelde materialen met andere bibliotheken en de POI om gezamenlijke kennisontwikkeling te bevorderen.
- Signaleer je ontwikkelbehoeften vanuit de praktijk en breng je deze onder de aandacht van de POI's en landelijke partners.
- Stimuleer je samenwerking en kennisuitwisseling tussen medewerkers, vrijwilligers en lokale partners rondom basisvaardigheden.

Het monitoren van doelstellingen

Aanleiding en context

Het wordt steeds belangrijker om zicht te hebben op wat de aanpak van basisvaardigheden oplevert in het dagelijks leven van inwoners. Het gaat hierbij al lang niet meer alleen om kwantitatieve informatie als bereik, maar vooral ook om de kwalitatieve, sociale effecten. Daarbij staat niet alleen de ontwikkeling van taal-, reken- en digitale vaardigheden centraal, maar juist ook wat deze ontwikkeling betekent in het dagelijks leven van mensen. Denk aan effecten op werk, participatie, gezondheid, zelfvertrouwen en opvoeding. Deze bredere blik helpt de partners binnen de (Digi)Taalhuizen om de impact van hun beleid beter te begrijpen en gerichter te sturen.

Er zijn verschillende registratie- en monitoringtools beschikbaar. Dit geldt ook voor impactmetingen. Het is soms zoeken naar de meest geschikte tool of meting.

Kernvraagstuk

Er is een versnipperd aanbod van meetinstrumenten, waarbij de nadruk nog veelal ligt op kwantitatieve metingen ter verantwoording; het uitvoeren van impactmetingen is vaak nog in ontwikkeling.

Verdiepende inzichten uit de praktijk

In de praktijk maken bibliotheken vanuit het (Digi)Taalhuis gebruik van veel verschillende registratiesystemen en onderzoeksinstrumenten. De focus ligt hierbij nog veelal op kwantitatieve informatie. Het meten van impact wordt echter steeds relevanter en hierop worden dan ook flinke stappen gezet.

Omdat het aanbod op het gebied van meetinstrumenten zo versnipperd is, weten (Digi)-Taalhuizen niet altijd goed welke keuze te maken. Daarnaast hebben ze niet altijd zicht op wat verplicht is en wat niet. Verder worden er op verschillende plekken dezelfde gesprekken gevoerd met bepaalde leveranciers en zou hier een efficiencyslag gemaakt kunnen worden. Monitoring kost al voldoende tijd en capaciteit, dus het vinden van een goede balans tussen inzicht en uitvoerbaarheid is essentieel.

> *Je wilt het liefst een landelijk, toegankelijk systeem waarin Taalhuizen registratie, deelnemen aan activiteiten, logboek, vervolgstappen etc. kunnen vastleggen. En dan wil je dat je daar ook impactmetingen in kan fietsen.*

> *Ambities zijn vooral kwantitatief geformuleerd, maar we besteden steeds meer aandacht aan het meten van impact. We werken met de bibliotheekmonitor en Excel. We hebben een wens voor een ander systeem. In een van de gemeenten waar we werken gaan we van QWASP over op de CBS en mogelijk Match.*

Gewenste situatie

Managers/specialisten Basisvaardigheden en (Digi)Taalhuiscoördinatoren zijn op basis van de beschikbare informatie in staat om gerichte keuzes te maken, op basis van hun opdracht en specifieke behoeften, als het gaat om het inzetten van meetinstrumenten die een combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve informatie opleveren. Deze brede blik helpt hen om de impact van hun beleid beter te begrijpen en hier gerichter op te sturen.

Wat kun je doen?

Als POI

- Ben je op de hoogte van de verschillende soorten meetinstrumenten en wanneer je deze het beste in kunt zetten. Dit overzicht van het Expertisepunt Basisvaardigheden [Bron 11] en dit Whitepaper [Bron 12] van het CBCT kunnen hierbij helpen.
- Ben je op de hoogte van verplichtingen als het gaat om registratie en monitoring.
- Breng je bibliotheken die tegen soortgelijke vraagstukken aanlopen bij elkaar, zodat zij ervaringen uit kunnen wisselen en (mogelijk) gezamenlijke acties uit kunnen zetten richting aanbieders van meetinstrumenten.
- Bied je praktische ondersteuning op het gebied van monitoring en onderzoek.
- Stimuleer je impactgericht werken, bijvoorbeeld door het inzetten van verandertheorieën (ToC's).

Als bibliotheek

- Heb je zicht op de mogelijkheden op het gebied van registratie, monitoring en impactmeting (inclusief de voor- en nadelen voor jouw organisatie).
- Heb je zicht op wat er op het gebied van registratie, monitoring en impactmeting vanuit subsidieverstrekkers verplicht is en wat wenselijk (need-to-have vs. nice-to-have).
- Ben je in staat op een efficiënte manier te verantwoorden en je verhaal te vertellen richting subsidieverstrekkers en andere relevante stakeholders.
- Weet je hoe je opgehaalde informatie uit monitoring kan toepassen in het verbeteren van je aanbod.

Bronnen

Bron 1: Brandenbarg – Taalhuizen doen ertoe!

Bron 2: CBCT - Kennisbank

Bron 3: KB – Dienstverlening voor volwassenen

Bron 4: SPN - Ontwikkelplein

Bron 5: ECBO – De stand van zaken rondom gecijferdheid in Nederlandse bibliotheken

Bron 6: Netwerkagenda

Bron 7: Cubiss – Integrale aanpak basisvaardigheden

Bron 8: VOB - Miljoenen voor bibliotheken - zorgplicht voor gemeenten en provincies

Bron 9: Probiblio - Van kosten naar kracht: het relevantiekader in de praktijk

Bron 10: Landelijk Beeld Volwasseneneducatie 2024

Bron 11: Expertisepunt Basisvaardigheden – verkenning mogelijkheden monitoring sociale effecten aanpak basisvaardigheden

Bron 12: CBCT – Whitepaper Resultaten en aantoonbare successen

Colofon

Deze informatie is tot stand gekomen met bijdragen van

Met speciale dank aan de volgende bibliotheken die hebben deelgenomen aan de verdiepende interviews:

Bibliocenter, Biblionet Drenthe, Biblionet Groningen, DOK Delft, Bibliotheek Eemland, NOBB, Bibliotheek Kennemerwaard, Bibliotheek De Lage Beemden, Bibliotheek Lek en IJssel, MijnBieb, Bibliotheek Waterland, ZB Bibliotheek van Zeeland en Bibliotheek Zuid-Hollandse Eilanden

Heb je na het lezen van deze publicatie nog vragen?

Neem dan contact op met SPN via info@spn.nl.

Bijlage

Aan de slag met de praatplaten

Introductie

Waar de handreiking vooral bedoeld is om te lézen, zijn de praatplaten er om mee aan de slag te gaan. De praatplaat Het (Digi)Taalhuis netwerk gebruik je om het netwerk rond jouw (Digi)Taalhuis in kaart te brengen, en om in gesprek te gaan met je samenwerkingspartners of je POI-adviseur over ieders rol in het netwerk. De praatplaat De rollen van de Bibliotheek in het (Digi)Taalhuis gebruik je om jóúw rol als bibliotheek in het netwerk te bepalen. Je kunt de praatplaten los van elkaar gebruiken, maar ze kunnen elkaar ook goed aanvullen.

Praatplaat Het (Digi)Taalhuis netwerk

Op de voorkant van de praatplaat zie je in één oogopslag welke partijen allemaal een rol kunnen spelen rond het (Digi)Taalhuis – van lokale organisaties tot regionale en landelijke partners. Bewust zonder rangorde: iedere partij draagt op eigen wijze bij, of je nu landelijk of lokaal actief bent.

Op de achterkant van de praatplaat zie je waar jouw netwerk samen aan werkt.
Je denkt na over wat elke partij komt halen en brengen, en wat ieders belangen zijn.
Wanneer je de praatplaat samen invult met partners uit het netwerk, kan de praatplaat ondersteunend zijn aan het gesprek over jullie samenwerking en gezamenlijke ambitie.

Hoe gebruik je de praatplaat Het (Digi)Taalhuizen netwerk?

- Alleen, als bibliotheek: om voor jezelf scherp te krijgen welke partijen bij jouw (Digi)Taalhuis netwerk betrokken zijn en met welke belangen zij aan tafel zitten.
- Samen, in gesprek met je netwerkpartners of je POI-adviseur: om er gezamenlijk uit te komen of ieders belangen en bijdragen omtrent het netwerk goed bij elkaar aansluiten.

Stap 1) Kruis de partijen aan die een rol spelen binnen jouw (Digi)Taalhuis netwerk. Weet je niet zeker waar een logo voor staat? Als je op het logo klikt, word je doorverwezen naar de website van de partij.

Stap 2) Vul de lege vakjes met partijen die nog niet op de praatplaat staan, maar wel betrokken zijn bij jouw netwerk.

Stap 3) Kies een aantal partijen waarmee je samenwerkt, en vul voor elke partij in wat de partij komt brengen en halen, en wat ieders belangen zijn.

Stap 4) Bepaal aan de hand van stap 3 wat de gezamenlijke ambitie van jouw (Digi)Taalhuis netwerk kan zijn.

→ Bijlage 1: Het (Digi)Taalhuis als samenwerkingsverband

Praatplaat De rollen van de Bibliotheek in het (Digi)Taalhuis

Met deze praatplaat bepaal je welke rollen in het (Digi)Taalhuis bij jouw bibliotheek passen. In de netwerkagenda staan 5 rollen beschreven: plek, verbinder, ontwikkelaar, wegwijzer en expert. Alle rollen komen voor bij bibliotheken in (Digi)Taalhuizen, de één wat meer dan de ander.

De praatplaat geeft een korte toelichting op elke rol en een voorbeeld van hoe je deze rol als bibliotheek kunt invullen. Daarnaast is er ruimte om op te schrijven welke rollen jij vervult of wilt vervullen in het netwerk.

Hoe gebruik je de praatplaat De rollen van de Bibliotheek in het (Digi)Taalhuis?

- Alleen, als bibliotheek: om voor jezelf scherp te krijgen welke rollen je op dit moment vervult, of welke rollen je zou willen vervullen.
- Samen, in gesprek met je POI-adviseur: om te bepalen welke rol het beste past bij jouw bibliotheek, bijvoorbeeld op basis van de visie van de bibliotheek, het jaarplan voor basisvaardigheden en de opgaven van de gemeente.
- Samen, in gesprek met netwerkpartners: om verwachtingen over jouw rol als bibliotheek in het netwerk te verhelderen en toe te lichten.

→ Bijlage 2: De rollen van de Bibliotheek in het (Digi)Taalhuis

SPN Samenwerkende POI's Nederland

Handreiking (Digi)Taalhuizen